

Participeren en samenwerken in Dijk en Waard

Samenwerken betekent dat iedereen een eigen rol heeft. Bewoners, ondernemers en organisaties brengen ervaring en kennis uit de praktijk mee. De gemeente kan daarbij een regisserende rol op zich nemen, dit kan zowel op inhoud als op proces. Daarmee is de positie van de gemeente mede bepalend voor de ruimte die andere deelnemers in het proces krijgen. Inwoners en ondernemers kennen hun wijk en leefomgeving het best. Daarom is het belangrijk dat ze kunnen meedenken, meedoen en meebepalen bij plannen die invloed hebben op hun dagelijks leven.

Als inwoners meer eigenaarschap krijgen, moet de gemeente daar ruimte voor geven. Dat betekent dat de gemeente niet tegelijk regisseur kan zijn én verwachten dat inwoners de verantwoordelijkheid dragen. Dat werkt niet. Het helpt om van elkaar te weten waar iedereen aan toe is en wat we van elkaar verwachten.

Daarom is het nodig om vóór elke samenwerking, elk participatieproces, samen duidelijk te bepalen welke rol de gemeente heeft en welke rol de samenleving krijgt. Zo ontstaat een eerlijk proces, met juiste verwachtingen aan beide kanten.

Dit document bevat een verdere uitwerking en is opgebouwd in 4 delen:

- a. Samenwerkingstrap: welke rol heeft de gemeente?
- b. Randvoorwaarden: wanneer kan participatie eerlijk plaatsvinden?
- c. Uitgangspunten: hoe geven we participatie vorm?
- d. Toelichting: wat betekent dat in de praktijk?

a. Samenwerkingstrap Dijk en Waard - welke rol heeft de gemeente?

Positie overheid:	Rol overheid:	Eigenaarschap:	Rol samenleving:
Regelende overheid	Reguleren	Gemeente is eigenaar	Volger
Regisserende overheid	Regisseren	Gemeente is eigenaar, samenleving doet mee	Medespeler, deelnemer
Participerende overheid	Faciliteren	Samenleving is eigenaar, gemeente doet mee en faciliteert	Initiator, ontwikkelaar
Volgende overheid	Loslaten of volgen	Samenleving is eigenaar, gemeente sluit aan of doet niks	Eigenaar, maker

De Dijk en Waardse samenwerkingstrap is een overzicht dat kan helpen om bewust te kiezen voor een rol. De samenwerkingstrap is geen star model, maar een hulpmiddel dat meebeweegt met de aard en fase van het proces. Uitgangspunt is dat inwoners en maatschappelijke partijen zoveel mogelijk zelf initiatief kunnen nemen en verantwoordelijkheid dragen. In andere situaties is juist een regulerende of regisserende rol van de gemeente noodzakelijk. Sterker nog, heel vaak voert de gemeente wettelijke taken uit en is er geen ruimte voor participatie. Het gaat erom dat eigenaarschap, waar mogelijk, zoveel mogelijk bij de samenleving wordt neergelegd. De rollen kunnen per fase in het proces verschillen.

b. Uitgangspunten - wanneer kan participatie eerlijk plaatsvinden?

Samenwerking en participatie werken alleen wanneer deelnemers weten welke betekenis en status hun bijdrage heeft en dat wat ze bijdragen serieus wordt genomen. Dat vraagt om een organisatie die open werkt, duidelijk communiceert en kan luisteren. Dit vraagt ook iets van onze manier van werken: vertrouwen geven, verwachtingen goed managen en samen met inwoners, ondernemers en externe partijen bepalen hoe we een traject vormgeven. Zo bouwt de gemeente aan eerlijke participatie en sterke samenwerking in Dijk en Waard. Hiervoor zijn een aantal randvoorwaarden van belang:

1. Vooraf is duidelijkheid over rollen en positie

Wanneer er ruimte is voor participatie, wordt vooraf samen met betrokkenen bepaald wie welke rol heeft. Dit moet helder zijn voordat het proces start. De keuze voor een bepaalde rol en positie is geen toevallige keuze, maar een onderbouwde.

2. De ruimte die beloofd is, wordt gegeven

Eigenaarschap bij inwoners betekent dat de gemeente moet durven loslaten en niet al vooraf besluiten neemt. De samenwerkingstrap maakt inzichtelijk hoeveel ruimte verschillende partijen krijgen om invloed uit te oefenen. Voor deelnemers is duidelijkheid belangrijk. Ook als rollen tijdens het proces veranderen.

3. Verwachtingen worden helder uitgelegd

Vooraf is duidelijk welke keuzes nog openstaan, welke wettelijke of beleidsmatige kaders gelden en waarop wel of geen invloed mogelijk is.

4. Duidelijkheid over wettelijke taken

In sommige trajecten is de ruimte voor participatie beperkt of afwezig vanwege wettelijke verplichtingen. De gemeente is hierover vanaf het begin transparant en duidelijk.

Deze randvoorwaarden zijn de basis voor een zorgvuldig en geloofwaardig participatieproces. Ze maken duidelijk welke ruimte er is voor invloed, welke rol de gemeente inneemt en wat inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties van het proces mogen verwachten.

c. Uitgangspunten - hoe geven we participatie vorm?

Wanneer aan deze randvoorwaarden is voldaan, geven de volgende uitgangspunten richting aan de wijze waarop participatie en samenwerking in Dijk en Waard worden vormgegeven. De uitgangspunten beschrijven de houding, werkwijze en afspraken die bijdragen aan een open, transparante en gelijkwaardige samenwerking tussen gemeente en samenleving.

1. “Niets over ons zonder ons” – participatie is een gedeelde verantwoordelijkheid
2. Betrokkenen geven samen vorm aan het proces
3. Participatie is toegankelijk en duidelijk
4. Participatie begint bij openbaarheid en tijdigheid
5. De vorm van samenwerking wordt per traject afgestemd
6. Heldere afspraken over spelregels en aanpak
7. Werkwijze wordt samen besproken en bijgesteld
8. Stakeholders worden vroegtijdig en zorgvuldig betrokken
9. Transparantie over voortgang, dilemma's en afwegingen
10. Terugkoppeling over de invloed van inbreng

d. Toelichting uitgangspunten - wat betekent dat in de praktijk?

1. “Niets over ons zonder ons” – participatie is een gedeelde verantwoordelijkheid

De gemeente Dijk en Waard vindt dat participatie zorgvuldig, democratisch en waardevol moet zijn. Dit betekent dat inwoners betrokken worden bij besluiten die hen raken. Door samen met de gemeenschap te bepalen wat participatie inhoudt, wordt recht gedaan aan lokale kennis en betrokkenheid.

Voorbeeld: Bij het opstellen van het masterplan voor Centrumwaard is actief samengewerkt met bewoners en ondernemers. De gemeente heeft hen niet alleen geïnformeerd, maar ook betrokken bij het ontwerp en de besluitvorming.

2. Betrokkenen geven samen vorm aan het proces

De gemeente streeft ernaar om belangrijke keuzes zoveel mogelijk in samenspraak met betrokkenen te maken. Daarbij wordt gezocht naar draagvlak en wederzijds begrip. Tegelijkertijd blijft de gemeenteraad verantwoordelijk voor de uiteindelijke politieke besluitvorming.

Voorbeeld: In dorps- en kerngesprekken wordt samen met inwoners bepaald hoe het participatieproces eruitziet.

3. Participatie is toegankelijk en duidelijk

Dijk en Waard wil dat iedereen mee kan doen, ongeacht achtergrond of ervaring. Daarom worden processen laagdrempelig ingericht en helder gecommuniceerd. Dit voorkomt teleurstelling en vergroot de inclusiviteit.

Voorbeeld: De gemeente gebruikt gesprekstafels tijdens Politieke Avonden, zodat inwoners laagdrempelig kunnen meepraten over actuele onderwerpen. Ook wordt gewerkt met de door de organisatie opgestelde reisgids (een participatie-instrumentenkoffer) om verschillende vormen van participatie toegankelijk te maken.

4. Participatie begint bij openbaarheid en tijdigheid

Inwoners moeten weten dat iets speelt om mee te kunnen doen. Daarom start participatie als alle opties nog open zijn. Dit vergroot de invloed van inwoners en voorkomt dat participatie slechts een formaliteit is.

Voorbeeld: Bij het opstarten van een nieuw beleidsproces (zoals mobiliteit of duurzaamheid) wordt eerst breed gecommuniceerd via lokale media, sociale kanalen en bijeenkomsten, zodat inwoners al in een vroeg stadium kunnen meedenken.

5. De vorm van samenwerking wordt per traject afgestemd

De gemeente en gemeenschap bepalen samen hoe participatie vorm krijgt. Dit zorgt voor maatwerk en voorkomt dat één standaardaanpak wordt opgelegd. Het onderwerp en de context bepalen de vorm.

Voorbeeld: Bij wijkgericht werken wordt per wijk bekeken welke vorm van samenwerking passend is. In sommige wijken werkt men met wijkpanels, in andere met digitale peilingen of straatgesprekken.

6. Heldere afspraken over spelregels en aanpak

Door vooraf afspraken te maken over wie betrokken zijn, wat het thema is, welke spelregels gelden en hoe de samenwerking verloopt, ontstaat duidelijkheid en vertrouwen. Dit voorkomt misverstanden en vergroot de transparantie.

Voorbeeld: Bij het participatietraject rondom verkeersveiligheid zijn vooraf afspraken gemaakt over het beschikbare budget, het tijdspad, en wat wel en niet ter discussie staat. Dit voorkomt onrealistische verwachtingen.

7. Werkwijze wordt samen besproken en bijgesteld

De gemeente ziet participatie als een dynamisch proces. Daarom wordt de aanpak bij de start, tijdens en na afloop besproken en waar nodig aangepast. Dit verhoogt de kwaliteit van de samenwerking en de uitkomsten.

Voorbeeld: Tijdens het traject voor herontwikkeling van een plein is de aanpak halverwege aangepast na feedback van bewoners. De gemeente heeft toen extra bijeenkomsten georganiseerd en het ontwerp herzien.

8. Stakeholders worden vroegtijdig en zorgvuldig betrokken

Stakeholders worden zo vroeg mogelijk betrokken, zodat hun ideeën en zorgen meegenomen kunnen worden. Dit voorkomt dat participatie pas start als besluiten al grotendeels genomen zijn.

Voorbeeld: Bij de ontwikkeling van de Omgevingsvisie zijn woningcorporaties, ondernemers, maatschappelijke organisaties en inwoners al in de verkennende fase betrokken. Hierdoor konden aandachtspunten en ideeën vanaf het begin worden meegenomen in de verdere uitwerking.

9. Transparantie over voortgang, dilemma's en afwegingen

De gemeente communiceert open over het proces, inclusief twijfels en keuzes. Dit versterkt het vertrouwen van inwoners en voorkomt dat participatie als een gesloten proces wordt ervaren.

Voorbeeld: In het traject rondom de N242 heeft de gemeente open gecommuniceerd over dilemma's zoals kosten, veiligheid en impact op natuur. Dit gebeurde via nieuwsbrieven, bijeenkomsten en een online platform.

10. Terugkoppeling over de invloed van inbreng

Inwoners moeten weten wat er met hun input gebeurt. Dijk en Waard koppelt daarom terug hoe participatie heeft doorgewerkt in beleid of besluiten. Dit voorkomt frustratie en stimuleert blijvende betrokkenheid.

Voorbeeld: Na een participatieproces over speelvoorzieningen in een wijk verspreidde de gemeente een terugkoppelingsdocument waarin stond welke ideeën waren overgenomen, welke niet, en om welke redenen.

BIJLAGE 1 - Participatie in Dijk en Waard voor inwoners

Wat u mag verwachten als inwoner?

U kent uw buurt het best. Daarom vinden wij het belangrijk dat u kunt meepraten over plannen die invloed hebben op uw leefomgeving. De gemeente moet daarvoor ruimte geven, duidelijk zijn en goed luisteren. Per uitgangspunt leest u hieronder wat dit voor u betekent én wat dit vraagt van onze werkwijze.

1. “Niets over ons zonder ons”

Voor u:

U wordt betrokken bij plannen die u raken. U kunt ideeën geven, meepraten en meedoen.

Wat dit vraagt van de organisatie

De gemeente moet u op tijd uitnodigen. De gemeente moet vooraf duidelijk maken hoe u kunt meedoen en hoeveel invloed u heeft. De gemeente mag geen besluiten nemen zonder uw inbreng als dat wel is beloofd.

2. We bepalen samen het proces

Voor u:

U mag meedenken over hoe een participatieproces eruitziet. U kunt aangeven wat u nodig heeft om goed mee te kunnen doen.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet het proces niet vooraf dichttimmeren. De gemeente moet ruimte geven om samen afspraken te maken over stappen, tempo en momenten van inspraak.

3. Participatie is toegankelijk en duidelijk

Voor u:

U kunt meedoen op een manier die bij u past. U krijgt begrijpelijke informatie. De stappen zijn helder.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet eenvoudig taalgebruik gebruiken. De gemeente moet zorgen voor toegankelijke bijeenkomsten, verschillende vormen van contact en duidelijke uitleg over keuzes.

4. Participatie begint op tijd

Voor u:

U hoort op tijd dat er iets speelt. U kunt meepraten als er nog echt iets te kiezen valt.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet plannen niet eerst intern afmaken. De gemeente moet vroeg communiceren als ideeën nog open staan. Dat vraagt om eerder delen, ook als nog niet alles vastligt.

5. Samenwerking wordt per onderwerp afgestemd

Voor u:

U krijgt een aanpak die past bij uw wijk, uw onderwerp of uw situatie. Geen standaardvorm die niet werkt.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet maatwerk leveren. Dit vraagt tijd, aandacht en het lef om per traject een passende aanpak te kiezen.

6. Heldere afspraken over spelregels

Voor u:

U weet waar u aan toe bent. U weet wie meedoet, wat het doel is en wat wel of niet mogelijk is.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet vooraf duidelijke grenzen aangeven. De gemeente moet eerlijk vertellen welke onderdelen openstaan voor uw invloed en welke niet.

7. Werkwijze wordt samen besproken en zo nodig aangepast

Voor u:

U kunt tussentijds aangeven wat beter kan. De gemeente luistert en past de aanpak aan als dat nodig is.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet flexibel werken. De gemeente moet tijdens het proces actief vragen om feedback en de aanpak durven aanpassen.

8. Stakeholders vroeg betrekken

Voor u:

U kunt al meedenken als plannen nog in een beginfase zitten. Uw ideeën tellen vanaf het startpunt.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet relevante partijen vroeg in beeld brengen. De gemeente moet actief contact zoeken met inwoners, ondernemers en organisaties voordat er keuzes zijn gemaakt.

9. Transparantie over voortgang en dilemma's

Voor u:

U weet hoe het ervoor staat. U hoort ook over lastige afwegingen en andere belangen.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet open communiceren, ook als iets nog niet zeker is. De gemeente moet uitleggen waarom bepaalde keuzes worden overwogen of juist niet.

10. Terugkoppeling over uw inbreng

Voor u:

U ziet wat er met uw ideeën is gedaan. U hoort waarom voorstellen wel of niet worden overgenomen.

Wat dit vraagt van de organisatie:

De gemeente moet altijd terugkoppelen. Dit vraagt tijd, structuur en discipline. Geen traject eindigt zonder duidelijke uitleg over de uitkomst.

Tot slot

Voor goede participatie moet de gemeente echt ruimte geven. Dat vraagt om een manier van werken waarin vertrouwen, luisteren en loslaten centraal staan. Dit betekent dat beleid, organisatiecultuur en vaardigheden van medewerkers en bestuurders dit moeten ondersteunen. Alleen dan lukt participatie op een manier die eerlijk is voor u én voor de gemeente.

BIJLAGE 2 - Participatie in Dijk en Waard voor de gemeentelijke organisatie

Wat dit betekent voor de gemeentelijke manier van werken?

Inwoners kennen hun buurt het best. Zij willen meedoen op momenten waarop het ertoe doet. Daarom moeten wij als organisatie ruimte geven, duidelijk zijn en goed luisteren. Hieronder staat per uitgangspunt wat inwoners van ons mogen verwachten én wat dit vraagt van onze dagelijkse werkwijze.

1. “Niets over ons zonder ons”

Wat inwoners verwachten:

Inwoners willen betrokken worden bij plannen die hen raken.

Wat dit vraagt van ons:

We nodigen inwoners op tijd uit.

We maken vooraf duidelijk hoe zij kunnen meedoen en hoeveel invloed zij hebben.

We nemen geen besluiten zonder hun inbreng als participatie is toegezegd.

2. We bepalen samen het proces

Wat inwoners verwachten:

Zij willen meedenken over de aanpak.

Wat dit vraagt van ons:

We leggen het proces niet vooraf vast.

We maken samen afspraken over stappen, tempo en momenten van inspraak.

3. Participatie is toegankelijk en duidelijk

Wat inwoners verwachten:

Heldere informatie en een manier van meedoen die bij hen past.

Wat dit vraagt van ons:

We gebruiken eenvoudige taal.

We organiseren toegankelijke bijeenkomsten en bieden meerdere vormen van contact.

We leggen keuzes helder uit.

4. Participatie begint op tijd

Wat inwoners verwachten:

Vroege informatie en ruimte om echt iets bij te dragen.

Wat dit vraagt van ons:

We starten participatie in een vroeg stadium.

We delen plannen ook als nog niet alles is uitgewerkt.

5. Samenwerking per onderwerp afstemmen

Wat inwoners verwachten:

Een aanpak die past bij hun wijk of thema.

Wat dit vraagt van ons:

We leveren maatwerk.

We kiezen bewust een vorm van participatie die aansluit bij het onderwerp en de doelgroep.

6. Heldere afspraken over spelregels

Wat inwoners verwachten:

Duidelijkheid over doelen en grenzen.

Wat dit vraagt van ons:

We spreken vooraf af wie meedoet, wat openstaat en wat niet.

We communiceren eerlijk over mogelijkheden en beperkingen.

7. Werkwijze samen bespreken en aanpassen

Wat inwoners verwachten:

Dat hun feedback telt.

Wat dit vraagt van ons:

We vragen actief om terugkoppeling.

We passen de aanpak aan als dat nodig is.

8. Stakeholders vroeg betrekken

Wat inwoners verwachten:

Dat zij vanaf het begin kunnen meedenken.

Wat dit vraagt van ons:

We brengen partners vroeg in beeld.

We zoeken actief contact voordat keuzes zijn gemaakt.

9. Transparantie over voortgang en dilemma's

Wat inwoners verwachten:

Openheid over onzekerheden en afwegingen.

Wat dit vraagt van ons:

We communiceren eerlijk, ook als er nog geen antwoord is.

We leggen afwegingen goed uit.

10. Terugkoppeling over de inbreng

Wat inwoners verwachten:

Inzicht in wat er met hun ideeën gebeurt.

Wat dit vraagt van ons:

We sluiten geen traject af zonder een duidelijke terugkoppeling.

We laten zien welke ideeën zijn overgenomen en waarom andere niet.

Wat dit vraagt van de organisatie

Om deze uitgangspunten waar te maken, moeten we echt ruimte geven aan inwoners. Dat betekent: vertrouwen tonen, luisteren, open communiceren en durven loslaten. Dit vraagt ook om ondersteuning in beleid, organisatiecultuur en de vaardigheden van collega's en bestuurders. Alleen dan kan participatie werken zoals inwoners dat van ons verwachten.